

Foundation of Wallagkom

Основание Уаллагкома

Recorded from Borakhan Karginova (Russian language school teacher, about 80 years old, permanent resident of Kamunta village) in Kamunta village in 2009.

Записано в селе Камунта от Борахан Каргиновой (учительницы русского языка в средней школе, около 80 лет, постоянная жительница с. Камунта) в 2009 г.

Recorded by A.P. Vydrin, Ju.V. Mazurova, O.I. Belyaev in Kamunta village in 2009. Interlinearized by A.P. Vydrin.

Записывали А.П. Выдрин, Ю.В. Мазурова, О.И. Беляев в с. Камунта в 2009 г. Разбирала М.В. Дарчиева. Глоссировал А.П. Выдрин.

1.1 **Борæхан** : ... **Уæллагкомы** **равзæрд** .
Борæхан Уæллагком -ы ра- взæрд
Борæхан Уæллагком -ы ра- æвзæрд
Борахан Уаллагком INESS PV возникнуть

Борахан: ...Основание Уаллагкома.

1.2 **Буду** **говорит вообще по-уаллагкомски** .
буду вообще
вообще
вообще

2 **Арсений** : **Да** , **говорите** , **мы что-то понимаем уже по-осетински** .
Арсений Да мы уже
Арсений мы уже
Арсений уже
Арсений уже

3 **Борæхан** : **Да** ?
Борæхан Да
Борæхан
Борахан

4 **Арсений** : **а потом по-русски перевести** .
Арсений а
Арсений а
Арсений

5.1 **Борæхан** : **Уæллагком равзæрди** **фыццаг дæр** ...
Борæхан Уæллагком ра- взæрд -и фыццаг =дæр
Борæхан Уæллагком ра- æвзæрд -ис фыццаг =дæр
Борахан Уаллагком PV возникнуть PST.INTR.3SG первый =PTCL
FOC

Рацыдысты	Мызуры	комæй	æртæ	фсымæры
ра- цыд -ысты	Мызур -ы	ком -æй	æртæ	фсымæр -ы
ра- цæу -ысты	Мызур -ы	ком -æй	æртæ	æфсымæр -ы
PV идти PST.INTR.3PL	Мизур GEN	ущелье ABL	три	брат GEN

Борахан: Уаллагком появился в первую очередь... Из Мизурского ущелья вышли три брата.

5.2 Уым	фæтуджджын	сты	æмæ	ралыгъдысты
уым	фæ- туджджын	сты	æмæ	ра- лыгъд -ысты
уым	фæ- туджджын	сты	æмæ	ра- лидз -ысты
DemDist.IN	PV кровник	быть.PRS.3PL	и	PV переселяться PST.INTR.3PL

Уæллагкоммæ	ардаем
Уæллагком -мæ	ардаем
Уæллагком -мæ	ардаем
Уаллагком ALL	сюда

Спасаясь от кровной мести, они пришли сюда, в Уаллагком.

5.3 Æмæ сæ	иу	хуындис	Гæнис	иннæ	– Дунис
æмæ =сæ	иу	хуынд -ис	Гæнис	иннæ	Дунис
æмæ =сæ	иу	хуин -ис	Гæнис	иннæ	Дунис
и =3PL.ENCL.GEN	один	зваться PST.INTR.3SG	Ганис	другой	Дунис
и					

иннæ та	– Къæмас
иннæ =та	Къæмас
иннæ =та	Къæмас
другой =же	Камис

И одного из них звали Ганис, другого – Дунис, другого – Камас.

5.4 Æмæ Гæнис чи хуынди	уый	æрцарди
æмæ Гæнис чи хуынд -и	уый	æр- цард -и
æмæ Гæнис чи хуин -ис	уый ₁	æр- цæр -ис
и Ганис кто зваться PST.INTR.3SG	DemDist.NOM	PV жить PST.INTR.3SG
и		

Гæлиаты	æмæ Гæлиат ном рахаста	Гæлиат йомæн
Гæлиат -ы	æмæ Гæлиат ном ра- хаст -а	Гæлиат йомæн
Гæлиат -ы	æмæ Гæлиат ном ра- хæсс -а	Гæлиат йомæн
Галиат INESS	и Галиат имя PV носить PST.TR.3SG	Галиат ну.3SG.PRON.DAT

– Гæнис
Гæнис
Гæнис
Ганис

И тот, которого звали Ганис, поселился в Галиате, и Галиат называли поэтому – Ганис.

5.5 Дунис та æрцарди	дæлæ	Дунты	æмæ уыцы хъæу
Дунис =та æр- цард -и	дæлæ	Дунт -ы	æмæ уыцы хъæу
Дунис =та æр- цæр -ис	дæлæ	Дунт -ы	æмæ уыцы хъæу
Дунис =же PV жить PST.INTR.3SG	там.внизу	Дунта INESS	и тот село

дæр	хонын		райдыдтой			Дунтæ	,	Къæмис	та	
=дæр	хон	-ын	ра- йдыд	-т	-ой	Дунт	-æ	Къæмис	=та	
=дæр	хон	-ын	ра- йдай	-т	-ой	Дунт	-æ ₁	Къæмис	=та	
=PTCL	приглашать	INF	PV	начинать/ся	TR	PST.TR.3PL	Дунта	NOM	Камис	=же

FOC

æрцард	Къæминты	,	æмæ	хъæу	схуыдтой			Къæминтæ			
æр	цард	Къæминт	-ы	æмæ	хъæу	с-	хуыд	-т	-ой	Къæминт	-æ
гъер	цæр	Къæминт	-ы	æмæ	хъæу	с-	хон	-т	-ой	Къæминт	-æ ₁
сейчас	жить	Камунта	INESS	и	село	PV	называть	TR	PST.TR.3PL	Камунта	NOM

А Дунис поселился вон в Дунта, и это село тоже стали называть Дунта; а Камис поселился в Камунта, и село назвали Камунта.

5.6 Три брата были .

были

6 Арсений : Поняли .

Арсений
Арсений
Арсений

7 Борæхан : Поняли ?

Борæхан
Борæхан
Борæхан

8 Арсений : Да .

Арсений Да
Арсений
Арсений

9.1 Борæхан : Так .

Борæхан
Борæхан
Борæхан

9.2 Афгæмæй равзæрдысты

афгæмæй	ра- взæрд	-ысты	гъе	уыцы	æртæ	хъæуы	.
афгæмæй	ра- æвзæрд	-ысты	гъе	уыцы	æртæ	хъæу	-ы
так	PV	возникать	PST.INTR.3PL	ну	тот	три	село GEN
так							

Так появились эти три села.

9.3	Стәй	дзы	,	куыд	фәстәмә	,	уже	цауын
	стәй	=дзы		куыд	фәстәмә		уже	цау -ын
	стәй	=дзы		куыд ₂	фәстәмә		уже	цау -ын
	потом	=3SG.ENCL.ABL		как	обратно		уже	идти INF

райдыдтой

ра-	йдыд	-т	-ой
ра-	йдай	-т	-ой
PV	начинать/ся	TR	PST.TR.3PL

А затем, чем дальше, тем больше стали они ходить.

9.4	Æмә	тәтәр	әмә	нәм	мангол	куы	,	рбаләбурдтой
	әмә	тәтәр	әмә	=нәм	мангол	куы		рба- ләбурд -т -ой
	әмә	тәтәр	әмә	=нәм	мангол	куы ₁		әрба- ләбур -т -ой
	и	татары	и	=1PL.ENCL.ALL	монгол	когда		PV нападаты TR PST.TR.3PL
	и							

,	гье	уәд	дәр	ам	уыди	цәрджытә	,
	гье	уәд	=дәр	ам	уыд -и	цәр -дж	-ыт -ә
	гье	уәд	=дәр	ам	уыд -ис	цәр -әг	-т -ә ₁
	ну	тогда	=PTCL	DemProx.IN	быть PST.INTR.3SG	жить PTCP.PRS PL	NOM
				здесь		житель	

уәдмә	сси	уже	бирә	цәрджытә
уәдмә	сс- -и	уже	бирә	цәр -дж -ыт -ә
уәдмә	с- -ис	уже	бирә	цәр -әг -т -ә ₁
до.тех.пор	PV PST.INTR.3SG	уже	много	жить PTCP.PRS PL NOM
			житель	

И когда напали татары и монголы, и в те времена здесь были жители, к тому времени уже много жителей стало.

9.5	Æмә	дзы	ис	дәлә	стыр	мәсыг	хуыйны	-
	әмә	=дзы	ис	дәлә	стыр	мәсыг	хуыйн	-ы
	әмә	=дзы	и	дәлә	стыр	мәсыг	хуин	-ы
	и	=3SG.ENCL.INESS	EXST	там.внизу	большой	башня	зваться	PRS.3SG
	и							

башни	,	мәсыг	.
башни		мәсыг	
башни		мәсыг	
башня		башня	

И есть там высокая башня, называется масыг – башня.

9.6	Æмә	уыцы	мәсгуытә	та	бәрзонд	,	цалдәр	уәладзыджы	,
	әмә	уыцы	мәсгу -ыт -ә	=та	бәрзонд		цал -дәр	уәладзыдж -ы	
	әмә	уыцы	мәсыг -т -ә ₁	=та	бәрзонд		цал -дәр ₂	уәладзыг -ы	
	и	тот	башня PL NOM	=же	высокий		сколько INDEF	этаж GEN	
							несколько		

әмә	дзы	и	гыццыл	мәнә	ахән	рудзгуытә	,	мәнә
әмә	=дзы	и	гыццыл	мәнә	ахән	рудзгуы -т -ә		мәнә
әмә	=дзы ₁	и	гыццыл	мәнә	ахәм	рудзынг -т -ә ₁		мәнә
и	=3PL.ENCL.INESS	EXST	маленький	вот	такой	окно PL NOM		вот

ахæм
ахæм
ахæм
такой

А эти башни высокие, в несколько этажей, и есть в них такие небольшие окна, вот такие.

9.7 **Æмæ уыцы рудзгуйтæ та уымæн уыдысты**
æмæ уыцы рудзгуйы -т -æ =та уымæн уыд -ысты
æмæ уыцы рудзынг -т -æ₁ =та уымæн уыд -ысты
и тот окно PL NOM =же 3SG.PRON.DAT быть PST.INTR.3PL

æмæ-иу тæтæр æмæ мангол куы рбабырстой
æмæ =иу тæтæр æмæ мангол куы рба- бырст -ой
æмæ =иу тæтæр æмæ мангол куы₁ æрба- бырс -ой
чтобы =ITER татары и монгол когда PV вламываться PST.TR.3PL
и

уæд-иу уым гæстæ уыди
уæд =иу уым гæс -т -æ уыд -и
уæд =иу уым гæс -т -æ₁ уыд -ис
тогда =ITER DemDist.IN сторож PL NOM быть PST.INTR.3SG

А эти окна нужны были для того, чтобы, когда напали татаро-монголы, там находились наблюдатели.

9.8 **Æмæ та-иу факел скодтой æмæ-иу адæм**
æмæ =та =иу факел с- код -т -ой æмæ =иу адæм
æмæ =та =иу факел с- кæн -т -ой æмæ =иу адæм
и =же =ITER факел PV делать TR PST.TR.3PL чтобы =ITER люди

зыдтой уже æрбаæунцæ гъе ныр æмæ
зыд -т -ой уже æрба- цæ -унцæ гъе ныр æмæ
зон -т -ой уже æрба- цæу -унцæ гъе ныр æмæ
знать TR PST.TR.3PL уже PV идти PRS.3PL ну сейчас и

сæхи цæттæ кодтой хæцæнгарзæй алцæмæй
сæ= хи цæттæ код -т -ой хæцæнгарз -æй алцæмæй
сæ= хи цæттæ кæн -т -ой хæцæнгарз -æй алцæмæй
POSS.3PL= REFL.GEN готовый делать TR PST.TR.3PL оружие ABL всё.ABL

Они зажигали факел, и люди уже знали, уже идут они, и они готовились, оружие, все остальное.

9.9 **Афтæмæй тухитæ фæкодтой афтæмæй**
афтæмæй тухи -т -æ фæ- код -т -ой афтæмæй
афтæмæй тухи -т -æ₁ фæ- кæн -т -ой афтæмæй
так страдание PL NOM PV делать TR PST.TR.3PL так
так так

цардысты
цард -ысты
цæр -ысты
жить PST.INTR.3PL

Так мучились, так и жили.

10.1	Фæлæ	Уæллагкоми	Къæминтæ	Дымтæ	æмæ	Гæлиаты	цы
	фæлæ	Уæллагком -и	Къæминт -æ	Дымт -æ	æмæ	Гæлиат -ы	цы
	фæлæ	Уæллагком -и ₁	Къæминт -æ ₁	Дунт -æ ₁	æмæ	Гæлиат -ы	цы
	но	Уаллагком INESS	Камунта NOM	Дунта NOM	и	Галиат INESS	что
	но				и		

фæсивæд	уыди	уæхæн	фæсивæд	мидхæхты	никамæ
фæсивæд	уыд -и	уæхæн	фæсивæд	мид- хæх -т -ы	никамæн
фæсивæд	уыд -ис	уæхæн	фæсивæд	мид- хох -т -ы	никамæн
молодежь	быть PST.INTR.3SG	такой	молодежь	внутри гора PL INESS	никто.DAT

уыди	:	уæздан	,	мæнæ	куыд	фæзæгъынц	,	саджы
уыд -и		уæздан		мæнæ	куыд	фæ- зæгъ -ынц		садж -ы
уыд -ис		уæздан		мæнæ	куыд ₂	фæ- зæгъ -ынц ₁		саг -ы
быть PST.INTR.3SG		благородный		вот	как	PV сказать PRS.3PL		олень GEN
					как			

фисынтыл	амад	,	ахæмтæ
фисын -т -ыл	амад		ахæм -т -æ
фисын -т -ыл	амад		ахæм -т -æ ₁
угол PL SUPER	строить.PART.PST		такой PL NOM

Но молодежь, которая была в Уаллагкоме, в Камунта, Дунта и Галиате, такой молодежи нигде в горах не было: благородная, красивая (букв. как говорится, стройная, как олень).

10.2	Бирæ	адæм	,	цæрджытæ	дæр	дзы	тынг	бирæ
	бирæ	адæм		цæр -дж	-ыт -æ	=дæр =дзы	тынг	бирæ
	бирæ	адæм		цæр -æг	-т -æ ₁	=дæр =дзы	тынг	бирæ
	много	люди		жить PTCP.PRS PL NOM	=PTCL =3SG.ENCL.INESS		очень	много
		люди		житель	FOC			

уыди	ам	,	фæлæ	хæст	куы	райдыдта
уыд -и	ам		фæлæ	хæст	куы	ра- йдыд -т -а
уыд -ис	ам		фæлæ	хæст ₁	куы ₁	ра- йдай -т -а
быть PST.INTR.3SG	DemProx.IN		но	война	когда	PV начинать/ся TR PST.TR.3SG
	здесь		но			

уæд	дзы	бирæ	молодой	адæмы	акодтой
уæд =дзы		бирæ	молодой	адæм -ы	а- код -т -ой
уæд =дзы		бирæ	молодой	адæм -ы	а- кæн -т -ой
тогда =3SG.ENCL.ABL	много	молодой	люди GEN	PV делать TR PST.TR.3PL	похитить

хæстмæ	,	æмæ	дзы	чи	ма	сыздæхти
хæст -мæ		æмæ	=дзы	чи	=ма	с- ыздæх -т -и
хæст ₁ -мæ		æмæ	=дзы ₃	чи	=ма	с- аздæх -т -ис
война ALL		и	=3PL.ENCL.ABL	кто	=ещё	PV возвращаться PL PST.INTR.3SG
		и				

чи	та	нал	сыздæхти
чи =та	нал	с- ыздæх	-т -и
чи =та	нал	с- аздæх	-т -ис
кто =же	больше.не	PV возвращаться	PL PST.INTR.3SG

Много людей, жителей очень много здесь было, но когда началась война, то отсюда много молодых людей забрали на фронт, и кто-то вернулся из них, кто-то нет.

10.3	Стæй	иу	рæстæджы	мæхъæлы	сыстын	
	стæй	иу	рæстæдж	-ы	мæхъæл	-ы сы- ст -ын
	стæй	иу	рæстæг	-ы	мæхъхъæл	-ы с- ст -ын
	потом	один	время	INESS	ингуш	GEN PV вставить INF

кодтой			æмæ	мæхъæлы	зæххытæм	ардыгæй
код	-т	-ой	æмæ	мæхъæл	-ы	зæхх -ыт -æм ардыгæй
кæн	-т	-ой	æмæ	мæхъхъæл	-ы	зæхх -т -мæ ардыгæй
делать	TR	PST.TR.3PL	и	ингуш	GEN	земля PL ALL отсюда

æрвыстой			æмæ	дзы	бирæ	адæм	ацыди
æрвыст	-ой		æмæ	=дзы	бирæ	адæм	а- цыд -и
æрвит	-ой		æмæ	=дзы	бирæ	адæм	а- цæу -ис
слатъ	PST.TR.3PL		и	=3SG.ENCL.ABL	много	люди	PV идти PST.INTR.3SG

æмæ	мæхъæлы	дæр	нæ	ныллæууыдысты	фæлæ	фæстæмæ
æмæ	мæхъæл	-ы	=дæр	нæ ныл- лæууыд	-ысты	фæлæ фæстæмæ
æмæ	мæхъхъæл	-ы	=дæр	нæ ны- лæуу	-ысты	фæлæ фæстæмæ
и	ингуш	INESS	=PTCL	NEG PV	оставаться	PST.INTR.3PL
			FOC			но

нæхи		Осетимæ	æрбздæхтысты
нæ=	хи	Осети	-мæ æрба- здæхт -ысты
нæ=	хи	Осети	-мæ æрба- здах -ысты
POSS.1PL=	REFL.GEN	Осетия	ALL PV поворачивать PST.INTR.3PL

А когда-то выселили ингушей, и отсюда отправляли на их земли жителей, и многие уехали, и на землях ингушей они не остались жить, а вернулись они обратно в нашу Осетию.

10.4	Фæлæ	дзы	хохмæ	ничуал	æрбацыди
	фæлæ	=дзы	хох	-мæ ничи уал	æрба- цыд -и
	фæлæ	=дзыз	хох	-мæ ничи уал	æрба- цæу -ис
	но	=3PL.ENCL.ABL	гора	ALL никто больше	PV идти PST.INTR.3SG

Но в горы из них никто уже не вернулся.

10.5	Æмæ	цæрджытæ	æстæмæй	æстæмдæр
	æмæ	цæр -дж	-ыт -æ æст -æм -æй	æст -æм =дæр
	æмæ	цæр -æг	-т -æ ₁ аст -æм ₃ -æй	аст -мæ =дæр
	и	жить	PTCP.PRS PL NOM	восемь ORD ABL
		житель		восемь ALL =PTCL

кодтой	
код	-т -ой
кæн	-т -ой
делать	TR PST.TR.3PL

И жителей становилось все меньше и меньше.

11.1	Уæздан	фæсивæд	та	дзы	ахæм	уæздан
	уæздан	фæсивæд	=та	=дзы	ахæм	уæздан
	уæздан	фæсивæд	=та	=дзы	ахæм	уæздан
	благородный	молодежь	=же	=3SG.ENCL.ABL	такой	благородный

уыди	,	æмæ	йын	йæ	хъæр	ныхас	дæр	никуы
уыд -и		æмæ	=йын	йæ=	хъæр	ныхас	=дæр	никуы
уыд -ис		æмæ	=ын	йæ=	хъæр	ныхас	=дæр	никуы
быть PST.INTR.3SG		и	=3SG.ENCL.DAT	POSS.3SG=	крик	слово	=PTCL	никогда
		и					FOC	

ничи фехъуыстаидæ
 ничи фе- хъуыст -айдæ
 ничи фæ- хъус -айдæ
 никто PV слушать CNTRF.3SG

А воспитанная молодежь была настолько воспитана, что никогда никто бы не услышал от них громкого слова.

11.2 Мæнæ ам		Бекмырзтæ	,	зæгъгæ	,	уæртæ	йом
мæнæ ам				зæгъ -гæ		уæртæ й	ом
мæнæ ам				зæгъ -гæ		уæртæ гъе	уым
вот DemProx.IN				сказать CONV		вон ну	DemDist.IN
		здесь					

цардысты	,	æмæ	дзы	æхсæз	æфсымæры	,	æмæ
цард -ысты		æмæ	=дзы	æхсæз æфсымæр	-ы	æмæ	
цæр -ысты		æмæ	=дзы ₁	æхсæз æфсымæр	-ы	æмæ	
жить PST.INTR.3PL		и	=3PL.ENCL.INESS	шесть брат	GEN	и	
		и				и	

хæстмæ	рандæ сты		æхсæз	æфсымæры	,	æмæ
хæст -мæ	ра- ндæ	сты	æхсæз æфсымæр	-ы	æмæ	
хæст ₁ -мæ	ра- æндæ	сты	æхсæз æфсымæр	-ы	æмæ	
война ALL	PV вне, снаружи	быть.PRS.3PL	шесть брат	GEN	и	
	уходить				и	

дзы	иу	дæр	нал	сыздæхти
=дзы	иу	=дæр	нал	с- ыздæх -т -и
=дзы ₃	иу	=дæр	нал	с- аздæх -т -ис
=3PL.ENCL.ABL	один	=PTCL	больше.не	PV возвращаться PL PST.INTR.3SG
		FOC		

Вот здесь Бекмурзовы, вон там жили, и было их шесть братьев, и все шестеро ушли на фронт, и ни один из них не вернулся.

11.3 Зæронд	лæгтæ		та	дзы		гъе	уохæн	лæгтæ
зæронд	лæг -т -æ	=та	=дзы	гъе	уохæн	лæг -т -æ		
зæронд	лæг -т -æ ₁	=та	=дзы	гъе	уæхæн	лæг -т -æ ₁		
старый	человек PL NOM	=же	=3SG.ENCL.INESS	ну такой	человек PL NOM			
				ну				

уыди	,	æмæ	уæздандæр	адæмæн	скæнæн	нæ
уыд -и		æмæ	уæздан -дæр	адæм -æн	с- кæн -æн	нæ
уыд -ис		æмæ	уæздан -дæр ₁	адæм -æн	с- кæн -æн	нæ
быть PST.INTR.3SG		и	благородный	COMPAR	люди DAT	PV делать INF2
		и				NEG

уыди	,	кæстæртæн	æгъдау	лæвæрдтой
уыд -и		кæстæр -т -æн	æгъдау	лæвæрд -т -ой
уыд -ис		кæстæр -т -æн	æгъдау	дæтт -т -ой
быть PST.INTR.3SG		младший PL DAT	почетное подношение	давать TR PST.TR.3PL

та	мæнæ	Отечественный	хæсты	дæр	уыди	
=та	мæнæ		хæст -ы	=дæр	уыд -и	
=та	мæнæ		хæст ₁ -ы	=дæр	уыд -ис	
=же	вот		война INESS	=PTCL	быть PST.INTR.3SG	
				FOC		

Мой отец – Гаврил, был, когда в двенадцатом году шла война, и на ней он был, и на Отечественной войне был.

12.5 Фæлæ	двенадцатый	год	куы	уыди	,	гъе	уæд	Ленинимæ
фæлæ			куы	уыд -и		гъе	уæд	Ленин -имæ
фæлæ			куы ₁	уыд -ис		гъе	уæд	Ленин -имæ
но			когда	быть PST.INTR.3SG		ну	тогда	Ленин COMIT
						ну		

дæр	уже	бадти		,	ныхас	кодта		,	Толстойимæ
=дæр	уже	бадт -и			ныхас	код -т -а			Толстой -имæ
=дæр	уже	бад ₁ -ис			ныхас	кæн -т -а			Толстой -имæ
=PTCL	уже	сидеть PST.INTR.3SG			слово	делать TR PST.TR.3SG			Толстой COMIT
FOC	уже								

тынг	лымæн	уыди		,	афтæ	лымæнæй	царди
тынг	лымæн	уыд -и			афтæ	лымæн -æй	цард -и
тынг	лымæн	уыд -ис			афтæ	лымæн -æй	цæр -ис
очень	друг	быть PST.INTR.3SG			так	друг ABL	жить PST.INTR.3SG

Толстойимæ

Толстой -имæ

Толстой -имæ

Толстой COMIT

Но, когда был двенадцатый год, он и с Лениным сидел, разговаривал, он очень дружил с Толстым, дружно жил с Толстым.

12.6 Æмæ	куы	рцыди			гъе	уырдыгæй	,	уæд	иронау
æмæ	куы	р- цыд -и			гъе	уырдыгæй		уæд	ирон -ау
æмæ	куы ₁	æр- цæу -ис			гъе	уырдыгæй		уæд	ирон -ау
и	когда	PV идти PST.INTR.3SG			ну	оттуда		тогда	осетинский EQU
и					ну				

дæр	нал	зыдта		,	æрмæстдæр	дзырдта
=дæр	нал	зыд -т -а			æрмæстдæр	дзырд -т -а
=дæр	нал	зон -т -а			æрмæстдæр	дзур -т -а
=PTCL	больше.не	знать TR PST.TR.3SG			только	говорить TR PST.TR.3SG
FOC						

уырыссагау

уырыссаг -ау

уырыссаг -ау

русский EQU

И когда он пришел оттуда, он уже не умел по-осетински разговаривать, только по-русски говорил.

12.7 **Фæлæ та куы ацарди нæхимæ , уæд**
 фæлæ =та куы а- цард -и нæ= химæ уæд
 фæлæ =та куы₁ а- цар -ис нæ= химæ уæд
 но =же когда PV жить PST.INTR.3SG POSS.1PL= REFL.ALL тогда
 но

райдыдта дзурын иронау дæр
 ра- йдыд -т -а дзур -ын ирон -ау =дæр
 ра- йдай -т -а дзур -ын ирон -ау =дæр
 PV начинать/ся TR PST.TR.3SG говорить INF осетинский EQU =PTCL
 FOC

А потом, когда уже пожил здесь немного, начал опять по-осетински говорить.

13.1 **Ахæм рæвдз адæм дзы уыди , ахæм**
 ахæм рæвдз адæм =дзы уыд -и ахæм
 ахæм рæвдз адæм =дзы уыд -ис ахæм
 такой быстрый люди =3SG.ENCL.INESS быть PST.INTR.3SG такой

æмæ-иу заргæ куы рацыдысты Уæллагкомы фæсивæд ,
 æмæ =иу зар -гæ куы ра- цыд -ысты Уæллагком -ы фæсивæд
 æмæ =иу зар -гæ куы₁ ра- цæу -ысты Уæллагком -ы фæсивæд
 чтобы =ITER петъ CONV когда PV идти PST.INTR.3PL Уаллагком GEN молодежь

уæд сæ зæрдæ хъæлдзæг кодта , хæхтæ
 уæд =сæ зæрдæ хъæлдзæг код -т -а хæх -т -æ
 уæд =сæ зæрдæ хъæлдзæг кæн -т -а хох -т -æ₁
 тогда =3PL.ENCL.ABL сердце веселый делать TR PST.TR.3SG гора PL NOM

дæр сæм хъуыстой , гуæрдæнтæ дæр ма
 =дæр =сæм хъуыст -ой гуæрдæн -т -æ =дæр =ма
 =дæр =сæм хъус -ой гуæрдæн -т -æ₁ =дæр =ма
 =PTCL =3PL.ENCL.ALL слушать PST.TR.3PL пашня PL NOM =PTCL =ещё
 FOC FOC

сыл ...
 =сыл
 =сыл
 =3PL.ENCL.SUPER

Такие расторопные люди здесь были, что когда молодежь Уаллагкома шла и пела, сердце радовалось, горы их слушали, пашни им...

13.2 **Дидинджытæ дæр ма сыл цин кодтой**
 дидиндж -ыт -æ =дæр =ма =сыл цин код -т -ой
 дидинæг -т -æ₁ =дæр =ма =сыл цин кæн -т -ой
 цветок PL NOM =PTCL =ещё =3PL.ENCL.SUPER радость делать TR PST.TR.3PL
 FOC

фæлæ дзы ничиуал ыссыди
 фæлæ =дзы ничи уал ыс- сыд -и
 фæлæ =дзы₃ ничи уал с- цæу -ис
 но =3PL.ENCL.ABL никто больше PV идти PST.INTR.3SG
 но

И цветы им радовались, но никто из них не вернулся.

13.3	Уæздан	лæгтæ		та	нæм	уыди	
	уæздан	лæг	-т -æ	=та	=нæм	уыд	-и
	уæздан	лæг	-т -æ ₁	=та	=нæм	уыд	-ис
	благородный	человек	PL NOM	=же	=1PL.ENCL.ALL	быть	PST.INTR.3SG

Бекмыртæн – Самсон , Бекмыртæн – Сандыр , Бекмыртæн – Сидр , Бекмыртæн – Басила , Бекмыртæн – Габран , Бекмыртзы Микъала .

А благородных людей у нас было... У Бекмурзовых – Самсон, у Бекмурзовых – Сандыр, у Бекмурзовых – Сидр, у Бекмурзовых – Басила, у Бекмурзовых – Габран, Бекмурзов Николай.

13.4	Магкæтæн	дæр	гъе	уæхæн	хорз	лæгтæ		– Дотти ,
	магкæт	-æн	=дæр	гъе	уæхæн	хорз	лæг	-т -æ
		-æн	=дæр	гъе	уæхæн	хорз	лæг	-т -æ ₁
	DAT	=PTCL	ну	такой	хороший	человек	PL NOM	
		FOC	ну					

уый	дæр	хæстæй	нал	ыссыди		, фæлæ
уый	=дæр	хæст	-æй	нал	ыс- сыд	-и фæлæ
уый ₁	=дæр	хæст ₁	-æй	нал	с- цæу	-ис фæлæ
DemDist.NOM	=PTCL	война	ABL	больше.не	PV идти	PST.INTR.3SG но
	FOC					

йын	баззайæггаг		тынг	хорз	баззаци	
=йын	баз- зай	-æггаг	тынг	хорз	ба- ззад	-и
=ын	ба- зай	-æггаг	тынг	хорз	ба- зай	-ис
=3SG.ENCL.DAT	PV	оставаться	DEST	очень	хороший	PV оставаться PST.INTR.3SG

абон	цæрынцæ	уыдон	дæр	быдыры	
абон	цæр	-ынцæ	уыдон	=дæр	быдыр -ы
абон	цæр	-ынц ₂	уыдон	=дæр	быдыр -ы
сегодня	жить	PRS.3PL	DemDist.PL.NOM	=PTCL	поле INESS
			они	FOC	

У Магкеевых тоже такие хорошие мужчины были – Дотти, и он тоже не вернулся с войны, но у него остались очень хорошие младшие, они сегодня тоже живут на равнине.

13.5	Фæлæ	йын	гъе	уохæн	хорз	фæстагæд	... .
	фæлæ	=йын	гъе	уохæн	хорз	фæстагæд	
	фæлæ	=ын	гъе	уæхæн	хорз		
	но	=3SG.ENCL.DAT	ну	такой	хороший		
	но		ну				

Такие хорошие у него младшие...

13.6	Йæ	фæстæ	хорз	фæстаг	баззаци		, æмæ тынг
	йæ=	фæстæ	хорз	фæстаг	ба- ззад	-и	æмæ тынг
	йæ=	фæстæ	хорз	фæстаг	ба- зай	-ис	æмæ тынг
	POSS.3SG=	после	хороший	последний	PV	оставаться	PST.INTR.3SG и очень
							и

æххуыс	кæнынцæ	зæрæдтæн	дæр	, мæнæ сæ	хъæубæстæ
æххуыс	кæн	-ынцæ	зæрæд -т -æн	=дæр	мæнæ сæ= хъæу бæстæ
æххуыс	кæн	-ынц ₂	зæронд -т -æн	=дæр	мæнæ сæ= хъæу бæстæ
помощь	делать	PRS.3PL	старый PL DAT	=PTCL	вот POSS.3PL= село местность
				FOC	

бирæ	уарзынц	,	æмæ	хъæубæстæн		дæр	æххуыс	кæнынцæ
бирæ	уарз -ынц		æмæ	хъæу бæст	-æн	=дæр	æххуыс	кæн -ынцæ
бирæ	уарз -ынц ₁		æмæ	хъæу бæстæ	-æн	=дæр	æххуыс	кæн -ынц ₂
много	любить PRS.3PL		и	село местность	DAT	=PTCL	помощь	делать PRS.3PL
			и			FOC		

После него такие хорошие потомки остались, что они очень помогают и старикам, и село это очень любят, и селу помогают.

13.7 Ныр	сæ		фæнды		уже	фæстæмæ	,	ам	чи
ныр	=сæ		фæнд -ы		уже	фæстæмæ		ам	чи
ныр	=сæ		фæнд -ы		уже	фæстæмæ		ам	чи
сейчас	=3PL.ENCL.GEN		хотеть PRS.3SG		уже	обратно		DemProx.IN	кто
								здесь	

царди	,	уыдон		фæстæмæ	ам		куы	уаиккой	,
цард -и		уыдон		фæстæмæ	ам		куы	уаиккой	
цæр -ис		уыдон		фæстæмæ	ам		куы ₂	уаиккой	
жить PST.INTR.3SG		DemDist.PL.NOM		обратно	DemProx.IN		ведь	быть.OPT.3PL	
		они			здесь				

уый
уый
уый₂
DemDist.GEN

Сейчас они хотят уже вернуться, те, кто жил здесь, они хотят вновь быть здесь.

13.8 Алчидæр	уарзы		йæ		фыдыуæзæг	,	алкæйы
алчи =дæр	уарз -ы		йæ=		фыд -ы уæзæг		алкæй -ы
алчи =дæр	уарз -ы		йæ=		фыд -ы уæзæг		алкæй -ы
каждый =PTCL	любить PRS.3SG		POSS.3SG=		отец GEN дом		каждый.GEN GEN

дæр	хъæуы		йæ		цæрæн	бынат	,	кæм
=дæр	хъæу -ы		йæ=		цæр -æн	бынат		кæм
=дæр	хъæу -ы		йæ=		цæр -æн	бынат		кæм
=PTCL	быть.нужным PRS.3SG		POSS.3SG=		жить INF2	место		где
								FOC

райгуырди	,	уый
рай- гуырди -и		уый
ра- гуыр -ис		уый ₂
PV рождаться PST.INTR.3SG		DemDist.GEN

Каждый любит отчий дом, каждому нужен его дом, то место, где он родился.

13.9 Æмæ	алчидæр		архайы	,	цæмæй	ам	исты	...
æмæ	алчи =дæр		архай -ы		цæмæй	ам	исты	
æмæ	алчи =дæр		архай -ы		цæмæй	ам	исты	
и	каждый =PTCL		стараться PRS.3SG		чтобы	DemProx.IN	что-нибудь	
и						здесь		

йæхицæн		исты	скæна		хæдзар	уæдæ	фос	дæр
йæ=	-хицæн	исты	с- кæн -а		хæдзар	уæдæ	фос	=дæр
йæ=	-хицæн	исты	с- кæн -а		хæдзар	уæдæ	фос	=дæр
POSS.3SG=	REFL.DAT	что-нибудь	PV делать SBJV.3SG		дом	так	скот	=PTCL FOC

æндæр дæр	æнауый дæр
æндæр =дæр	æнауый =дæр
æндæр =дæр	æнауи ₂ =дæр
другой =PTCL FOC	вообще =PTCL FOC

И каждый старается, чтобы здесь... что-то построить – дом, и скот, и все завести.

13.10 Афтæгæ

афтæ -т -æ
афтæ -т -æ ₁
так PL NOM

Вот так.

13.11 Уыди	дзы	уæхæн уæздан	адæм
уыд -и	=дзы	уæхæн уæздан	адæм
уыд -ис	=дзы	уæхæн уæздан	адæм
быть PST.INTR.3SG	=3SG.ENCL.INESS	такой	благородный люди

сылгоймæгтæй дæр	æмæ сылгоймаг фæстæмæ йæ	моймæ
сылгоймæг -т -æй =дæр	æмæ сылгоймаг фæстæмæ йæ=	мой -мæ
сылгоймаг -т -æй =дæр	æмæ сылгоймаг фæстæмæ йæ=	мой -мæ
женщина PL ABL =PTCL FOC	и женщина обратно POSS.3SG=	муж ALL

никæд ракасти	æмæ йæм	никæд
никæд ра- каст -и	æмæ =йæм	никæд
никæд ра- кæс -ис	æмæ =æм	никæд
никогда PV смотреть PST.INTR.3SG	и =3SG.ENCL.ALL	никогда

сдырдта	фæстæмæ	фæлæ куыстой	æмзондæй
с- дзырд -т -а	фæстæмæ	фæлæ куыст -ой	æм- зонд -æй
с- дзур -т -а	фæстæмæ	фæлæ кус -ой	æм- зонд -æй
PV говорить TR PST.TR.3SG	обратно	но работать PST.TR.3PL	вместе ум ABL

И женщины здесь были такие скромные, что никогда женщина не возразила своему мужу, никогда не огрызнулась, а работали они вместе.

13.12 Ус	йæ	лæгæн	кодта	æфсымæриуæг
ус	йæ=	лæг -æн	код -т -а	æфсымæр иу -æг
ус	йæ=	лæг -æн	кæн -т -а	æфсымæр иу -аг ₂
женщина	POSS.3SG=	муж DAT	делать TR PST.TR.3SG	брат один SUF

Жена с мужем работали, словно братья.

13.13	Фыццаг цардысты	бирæгай	бинонтæ	иумæ
	фыццаг цард -ысты	бирæ -гай	бинон -т -æ	иумæ
	фыццаг цар -ысты	бирæ -гай	бинон -т -æ ₁	иумæ
	первый жить PST.INTR.3PL	много DISTR	семья PL NOM	вместе

уыйфæстæ	уæ	...
уый	фæстæ =уæ	
уый ₂	фæстæ =уæ	
DemDist.GEN	после =2PL.ENCL.GEN	

Сначала жили большими семьями все вместе, потом...

13.14	Мæнæ Советон власт куы ралæууыди	æмæ куы
	мæнæ советон власт куы ра- лæууыд -и	æмæ куы
	мæнæ советон власть куы ₁ ра- лæуу -ис	æмæ куы ₁
	вот советский власть когда PV стоять PST.INTR.3SG	и когда

нал хъæртти цард уæд сæ фылдæр уже быдырмаæ
нал хъæртт -и цард уæд =сæ фылдæр уже быдыр -мæ
нал -и ₂ цард уæд =сæ фылдæр уже быдыр -мæ
больше.не GEN жизнь тогда =3PL.ENCL.ABL больше уже равнина ALL

зæххытæ сын нæ фаг кодтой æмæ
зæхх -ыт -æ =сын нæ фаг код -т -ой æмæ
зæхх -т -æ ₁ =сын нæ фаг кæн -т -ой æмæ
земля PL NOM =3PL.ENCL.DAT NEG достаточный делать TR PST.TR.3PL и

быдырмаæ æмæ быдыртæм ралыгъдысты – Дигарамæ
быдыр -мæ æмæ быдыр -т -æм ра- лыгъд -ысты Дигара -мæ
быдыр -мæ æмæ быдыр -т -мæ ра- лидз -ысты Дигорæ -мæ
равнина ALL и равнина PL ALL PV переселяться PST.INTR.3PL Дигора ALL

Сындзыхъæумæ Сырх-Дыгурмæ æмæ дзы ам бирæ	
Сындзыхъæу -мæ Сырх- Дыгур -мæ æмæ =дзы ам бирæ	
Сындзыхъæу -мæ -мæ æмæ =дзы ₃ ам бирæ	
Синдзикау ALL и =3PL.ENCL.ABL DemProx.IN много	
	и здесь

нал баззаци
нал ба- ззад -и
нал ба- зай -ис
больше.не PV оставаться PST.INTR.3SG

Когда наступила Советская власть, и когда уже не было достатка, то большинство уже на равнину [переселилось], не хватало земель им, и на равнину, на равнины переселялись – в Дигору, в Синдзикау, Сурх-Дигору, и здесь остались немногие.

13.15	Фæлæ ма дзы цы адæм баззаци
	фæлæ =ма =дзы цы адæм ба- ззад -и
	фæлæ =ма =дзы ₃ цы адæм ба- зай -ис
	но =ещё =3PL.ENCL.ABL что люди PV оставаться PST.INTR.3SG
	но

уыдон	та	каæрдзиуыл	, маæна	санс	куыд	уа	, афтæ
уыдон	=та	каæрдзиу -ыл	маæна	санс	куыд	уа	афтæ
уыдон	=та	каæрдзи -ыл	маæна	санс	куыд ₂	уа	афтæ
DemDist.PL.NOM	=же	RCP SUPER	вот	клей	как	быть.SBJV.3SG	так

– æмзонд	, æмвæнд	, каæрдзийы	бирæ	уарзтой	,
æм- зонд	æмвæнд	каæрдзи -йы	бирæ	уарзт -ой	
æм- зонд	æмвæнд	каæрдзи -ы	бирæ	уарз -ой	
вместе ум	единомыслие	RCP GEN	много	любить PST.TR.3PL	

каæрдзийы	зыныл	зын	кодтой	,	каæрдзийы
каæрдзи -йы	зын -ыл	зын	код -т -ой		каæрдзи -йы
каæрдзи -ы	зын -ыл	зын	кæн -т -ой		каæрдзи -ы
RCP GEN	трудный SUPER	трудный	делать TR PST.TR.3PL		RCP GEN

циныл	цин	кодтой	,	афтæмæй	æрцардысты
цин -ыл	цин	код -т -ой		афтæмæй	æр- цард -ысты
цин -ыл	цин	кæн -т -ой		афтæмæй	æр- цар -ысты
радость SUPER	радость	делать TR PST.TR.3PL		так	PV жить PST.INTR.3PL

А те еще, кто остались, они были привязаны друг к другу, были единокорны, одинаково мыслили, очень любили друг друга, огорчались, если у кого-то случалось горе, радовались успехам друг друга, так и жили.

13.16 Гъе ныр	ма	дзы	ис	маæна	цал	хæдзары	?
гъе ныр	=ма	=дзы	ис	маæна	цал	хæдзар -ы	
гъе ныр	=ма	=дзы	и	маæна	цал	хæдзар -ы	
ну сейчас	=ещё	=3SG.ENCL.INESS	EXST	вот	сколько	дом GEN	

А теперь сколько еще здесь домов?

14.1 Къæмынты	ма	и	æртæ	хæдзары	,	Гæлиаты	вообще	дæр
Къæмынт -ы	=ма	и	æртæ	хæдзар -ы		Гæлиат -ы	вообще	=дæр
Къæмынт -ы	=ма	и	æртæ	хæдзар -ы		Гæлиат -ы	вообще	=дæр
Камунта INESS	=ещё	EXST	три	дом GEN		Гæлиат INESS	вообще	=PTCL FOC

хæдзар нал	и	цæрæг	,	Дымты	дæр	ма	и	фараст
хæдзар нал	и	цæр -æг		Дымт -ы	=дæр	=ма	и	фараст
хæдзар нал	и	цæр -æг		Дунт -ы	=дæр	=ма	и	фараст
дом больше.не	EXST	жить PTCP.PRS		Дунта INESS	=PTCL	=ещё	EXST	девять FOC

хæдзары
хæдзар -ы
хæдзар -ы
дом GEN

В Камунта есть еще три дома, в Гæлиате вообще не осталось ни одного жилого дома, в Дунта есть еще девять домов.

14.2	Æмæ гъе уыдон	дæр	йертæккæ	афтæ	.
	æмæ гъе уыдон	=дæр	йертæккæ	афтæ	
	æмæ гъе уыдон	=дæр	йертæккæ	афтæ	
	и ну DemDist.PL.NOM	=PTCL	ну.сейчас	так	
	и ну они	FOC			

И они сейчас живут так.

14.3	Цæрынцæ	нæ сæ	фæнды	сæ
	цæр -ынцæ	нæ =сæ	фæнд -ы	сæ=
	цæр -ынц ₂	нæ =сæ	фæнд -ы	сæ=
	жить PRS.3PL	NEG =3PL.ENCL.GEN	хотеть PRS.3SG	POSS.3PL=

фыдыуæзæг	ныууадзын	нæ сæ	фæнды
фыд -ы уæзæг	ныу- уадз -ын	нæ =сæ	фæнд -ы
фыд -ы уæзæг	ны- уадз -ын	нæ =сæ	фæнд -ы
отец GEN дом	PV оставлять INF	NEG =3PL.ENCL.GEN	хотеть PRS.3SG

Уæллагкомы	хъæздыг угæрдæнтæ	хъæздыг хуымтæ
Уæллагком -ы	хъæздыг угæрдæн -т -æ	хъæздыг хуым -т -æ
Уæллагком -ы	хъæздыг угæрдæн -т -æ ₁	хъæздыг хуым -т -æ ₁
Уаллагком GEN	богатый пашня PL NOM	богатый поле PL NOM

Уæллагкомы	рæсугъд хæхтæ	ныууадзын	сæ	нæ
Уæллагком -ы	рæсугъд хæх -т -æ	ныу- уадз -ын	=сæ	нæ
Уæллагком -ы	рæсугъд хох -т -æ ₁	ны- уадз -ын	=сæ	нæ
Уаллагком GEN	красивый гора PL NOM	PV оставлять INF	=3PL.ENCL.GEN	NEG

фæнды	Уæллагкомы	сыгъдæг дæнттæ
фæнд -ы	Уæллагком -ы	сыгъдæг дæн -тт -æ
фæнд -ы	Уæллагком -ы	сыгъдæг дон -т -æ ₁
хотеть PRS.3SG	Уаллагком GEN	чистый река PL NOM

Живут, не хотят они оставить отчий дом, не хотят оставить богатые пашни Уаллагкома, благодатные поля, не хотят покинуть красивые горы Уаллагкома, чистые реки Уаллагкома.

14.4	Æмæ дзы	никайы	фæнды	уырдаем цæуын	чи
	æмæ =дзы	никай -ы	фæнд -ы	уырдаем цæу -ын	чи
	æмæ =дзы ₃	никай -ы	фæнд -ы	уырдаем цæу -ын	чи
	и =3PL.ENCL.ABL	никто.GEN GEN	хотеть PRS.3SG	туда идти INF	кто

фæцæуы	уый	дæр	та	уæд	фæстæмæ
фæ- цæу -ы	уый	=дæр	=та	уæд	фæстæмæ
фæ- цæу -ы	уый ₁	=дæр	=та	уæд	фæстæмæ
PV идти PRS.3SG	DemDist.NOM	=PTCL	=же	тогда	обратно
		FOC			

æрыздæхы
æры- здæх -ы
æр- здæх -ы
PV возвращаться PRS.3SG

И никто не хочет уезжать туда, а те, кто уезжают, все равно возвращаются.

14.5	Молодой	адæм	дæр	гъе	ныр	фæстæмæ	гъе	ардæм	сæ
	молодой	адæм	=дæр	гъе	ныр	фæстæмæ	гъе	ардæм	=сæ
	молодой	адæм	=дæр	гъе	ныр	фæстæмæ	гъе	ардæм	=сæ
	молодой	люди	=PTCL	ну	сейчас	обратно	ну	сюда	=3PL.ENCL.GEN

FOC

фæндын	райдыдта		цæрынмæ	,	уый	тыххæй				
фæнд	-ын	ра- йдыд	-т -а	цæр	-ын -мæ	уый	тыххæй			
фæнд	-ын	ра- йдай	-т -а	цæр	-ын -мæ	уый ₂	тыххæй ₁			
хотеть	INF	PV	начинать/ся	TR	PST.TR.3SG	жить	INF	ALL	DemDist.GEN	для

æмæ	кусын	хъæуы		ныртæккæ	,	уæлдайдæр	та	...
æмæ	кус	-ын	хъæу	-ы	ныртæккæ	уæлдай	=дæр	=та
æмæ	кус	-ын	хъæу	-ы	ныртæккæ	уæлдай	=дæр	=та
и	работать	INF	быть.нужным	PRS.3SG	сейчас	особый	=PTCL	=же

ныртæккæ	кусгæ		куы	нæ	кæнай	,	уæд	дзы
ныртæккæ	кус	-гæ	куы	нæ	кæн	-ай	уæд	=дзы
ныртæккæ	кус	-гæ	куы ₁	нæ	кæн	-ай	уæд	=дзы
сейчас	работать	CONV	если	NEG	делать	SBJV.2SG	тогда	=3SG.ENCL.INESS

цард	нæй	.
цард	нæй	
цард	нæй	
жизнь	EXST.NEG	

И молодые стремятся обратно сюда, хотят уже здесь снова жить, потому что сейчас нужно работать, а тем более... если сейчас не работать, то нельзя прожить.

14.6	Кæнæ	ахуыр	,	кæнæ	кусгæ	.
	кæнæ	ахуыр		кæнæ	кус	-гæ
	кæнæ	ахуыр		кæнæ	кус	-гæ
	или	учеба		или	работать	CONV

Или учиться, или работать.

14.7	Æмæ	ахуыр	чи	скæны	,	уыдонæн	та	нын
	æмæ	ахуыр	чи	с- кæн	-ы	уыдон	-æн	=та =нын
	æмæ	ахуыр	чи	с- кæн	-ы	уыдон	-æн	=та =нын
	и	учеба	кто	PV	делать	PRS.3SG	DemDist.PL	DAT =же =1PL.ENCL.DAT
	и							

куыст	нæ	вæййы	,	æмæ	тухийæ	рахау-баху				
куыст	нæ	вæйй	-ы	æмæ	тухи	-йæ	ра- хау	ба- хау		
куыст	нæ	вæйй	-ы	æмæ	тухи	-æй	ра- хау	ба- хау		
работа	NEG	бывать	PRS.3SG	и	страдание	ABL	PV	падать	PV	падать

кæнынцæ	,	æмæ	уæдæ	молодой	адæм	рæдийгæ	дæр	
кæн	-ынцæ	æмæ	уæдæ	молодой	адæм	рæдий	-гæ	=дæр
кæн	-ынц ₂	æмæ	уæдæ	молодой	адæм	рæдий	-гæ	=дæр
делать	PRS.3PL	и	так	молодой	люди	ошибаться	CONV	=PTCL

FOC

фæкæнынцæ	,	æндæр дæр	фæкæнынцæ	,	фæлæ гъе ныртæккæ
фæ- кæн -ынцæ		æндæр =дæр	фæ- кæн -ынцæ		фæлæ гъе ныртæккæ
фæ- кæн -ынцæ		æндæр =дæр	фæ- кæн -ынцæ		фæлæ гъе ныртæккæ
PV делать PRS.3PL		другой =PTCL	PV делать PRS.3PL		но ну сейчас

FOC

куыд у	,	афтæмæй хохы	...	хохæй	хуыздæр цæрæн	никæм
куыд у		афтæмæй хох -ы		хох -æй	хуыздæр цæр -æн	никæм
куыд ₂ у ₁		афтæмæй хох -ы		хох -æй	хуыздæр цæр -æн	никæм
как быть.PRS.3SG		так гора INESS		гора ABL	лучше жить INF2	нигде

и гъе ныр
и гъе ныр
и гъе ныр
EXST ну сейчас

И те, кто выучился, оказываются без работы, и скитаются, а молодым людям и ошибаться случается, и тому подобное, но с тем, какое сейчас время, лучше в горах, нигде не лучше, чем в горах сейчас.

14.8 Йæ	бон	ма	кæмæн у	,	молодой ма	чи
йæ=	бон	=ма	кæмæн у		молодой =ма	чи
йæ=	бон ₂	=ма	кæмæн у ₁		молодой =ма	чи
POSS.3SG=	возможность	=ещё	кто.DAT	быть.PRS.3SG	молодой =ещё	кто

у	,	гъе уыдонæй	,	æмæ сæ	фæнды	,
у		гъе уыдон -æй		æмæ =сæ	фæнд -ы	
у ₁		гъе уыдон -æй		æмæ =сæ	фæнд -ы	
быть.PRS.3SG		ну DemDist.PL ABL		и =3PL.ENCL.GEN	хотеть PRS.3SG	

ам	искуы	скæниккой	,	гъе уый
ам	искуы	с- кæн -иккой		гъе уый
ам	искуы	с- кæн -иккой		гъе уый ₁
DemProx.IN	где-либо	PV делать OPT.3PL		ну DemDist.NOM
здесь				ну

Тот, кто может еще, тот, кто молод, из них, и им хочется обосноваться где-нибудь здесь.

15.1 Уæздан	адæм уыди	Уæллагкомы	,	æмæ-иу
уæздан	адæм уыд -и	Уæллагком -ы		æмæ =иу
уæздан	адæм уыд -ис	Уæллагком -ы		æмæ =иу
благородный	люди быть PST.INTR.3SG	Уаллагком INESS		и =ITER

исты	хъуыддаг	кæнгæйæ	,	уæд та-иу	рауынаффæ
исты	хъуыддаг	кæн -гæ -йæ		уæд =та =иу	ра- уынаффæ
исты	хъуыддаг	кæн -гæ -æй		уæд =та =иу	ра- уынаффæ
что-нибудь	дело	делать CONV ABL		тогда =же =ITER	PV решение, совет

кодтой

код -т -ой
кæн -т -ой
делать TR PST.TR.3PL

Воспитанные люди жили в Уаллагкоме, и делая какое-то дело, они советовались.

15.2 Уæлæ	йом	ныхас	, стыр	ныхас	уыди	,
уæлæ	й ом	ныхас	стыр	ныхас	уыд -и	
уæлæ	гъе уым	ныхас	стыр	ныхас	уыд -ис	
вон наверху	ну DemDist.IN	слово	большой	слово	быть PST.INTR.3SG	

æмæ-иу	изæрæй	хос	кæрдынаей	куы	‘ рцыдысты
æмæ =иу	изæр -æй	хос	кæрд -ын -æй	куы	р- цыд -ысты
æмæ =иу	изæр -æй	хос	кæрд -ын -æй	куы ₁	æр- цæу -ысты
чтобы =ITER	вечер ABL	сено	косить INF ABL	когда	PV идти PST.INTR.3PL

фæсивæд	, уæд-иу	гъе уым	стыр	хъазт	сарæзтой	.
фæсивæд	уæд =иу	гъе уым	стыр	хъазт	с- арæзт -ой	
фæсивæд	уæд =иу	гъе уым	стыр	хъазт	с- араз -ой	
молодежь	тогда =ITER	ну DemDist.IN	большой	танцы	PV делать PST.TR.3PL	

Вон там был ныхас (совет), стыр ныхас, и когда вечером молодежь возвращалась с сенокоса, устраивали там массовые танцы.

15.3 Æмæ дзы	уыди	тынг хорз
æмæ =дзы	уыд -и	тынг хорз
æмæ =дзы ₃	уыд -ис	тынг хорз
и =3PL.ENCL.ABL	быть PST.INTR.3SG	очень хороший
и		

фæндырдзæгъдджытæ	– Бекмырзты Фаризæт , Бекмырзты
фæндыр дзæгъд	-дж -ыт -æ
фæндыр цæгъд	-æг -т -æ ₁
гармошка играть (на инструменте)	PTCP.PRS PL NOM

Зæгæлон .

И были очень хорошие гармонистки – Бекмурзова Фариза, Бекмурзова Загалон.

15.4 Гъе уыдонæн	сæ	цот	дæр	афтæ	– чи	дзы
гъе уыдон -æн	сæ=	цот	=дæр	афтæ	чи	=дзы
гъе уыдон -æн	сæ=	цот	=дæр	афтæ	чи	=дзы ₃
ну DemDist.PL DAT	POSS.3PL=	потомство	=PTCL	так	кто	=3PL.ENCL.ABL
			FOC			

кафгæ	кодта	, чи	дзы	заргæ
каф -гæ	код -т -а	чи	=дзы	зар -гæ
каф -гæ	кæн -т -а	чи	=дзы ₃	зар -гæ
танцевать CONV	делать TR	кто	=3PL.ENCL.ABL	петь CONV
	PST.TR.3SG			

кодта

код	-т -а
кæн	-т -а
делать	TR PST.TR.3SG

И дети их тоже так – кто танцевал, кто пел.

15.5	Гье уыцы фæллад-иу		уыдысты		æмæ та-иу
	гье уыцы фæллад -	=иу	уыд -ысты		æмæ =та =иу
	гье уыцы фæллад ₂	=иу	уыд -ысты		æмæ =та =иу
	ну тот уставший	=ITER	быть PST.INTR.3PL		и =же =ITER

сын	гье уым	изæрæй	хъазт	скодтой
=сын	гье уым	изæр -æй	хъазт с-	код -т -ой
=сын	гье уым	изæр -æй	хъазт с-	кæн -т -ой
=3PL.ENCL.DAT	ну DemDist.IN	вечер ABL	танцы PV	делать TR PST.TR.3PL

æмæ-иу	сæ	фæллад	кафын	æмæ	зарынаей	цыдæр
æмæ =иу	сæ=	фæллад	каф -ын	æмæ зар -ын -æй	цы =дæр	
æмæ =иу	сæ=	фæллад ₂	каф -ын	æмæ зар -ын -æй	цы =дæр	
чтобы =ITER	POSS.3PL=	уставший	танцевать INF	и петъ INF ABL	что =PTCL	

фæци

фæци

фæци

PV+быть.PRS.3SG

закончиться

Бывали они очень уставшими, и вечером устраивали им там танцы, и усталость их куда-то девалась от танцев и песен.

15.6 Дардæр

дард -дæр

дард -дæр₁

далекий COMPAR

Дальше.

16.1	Чындзхæстыгæ		куывдыгæ		гье уым	дæр	афтæ
	чындз хæст -ыт -æ		куывд -ыт -æ		гье уым	=дæр	афтæ
	чындз хаст -т -æ ₁		куывд -т -æ ₁		гье уым	=дæр	афтæ
	невеста пленник PL NOM		праздник PL NOM		ну DemDist.IN	=PTCL	так
	свадьба					FOC	
:	чындзхасты-иу		уæздандæр		адæм нæ	уыди	
	чындз хаст -ы -	=иу	уæздан -дæр		адæм нæ	уыд -и	
	чындз хаст -ы	=иу	уæздан -дæр ₁		адæм нæ	уыд -ис	
	невеста пленник GEN	=ITER	благородный COMPAR		люди NEG	быть PST.INTR.3SG	
	свадьба						
:	Уæллагкомæй						
	Уæллагком -æй						
	Уæллагком -æй						
	Уаллагком ABL						

Свадьбы, праздники – и там так же: не бывало на свадьбах воспитаннее людей, чем из Уаллагкома.

16.2	Чындз-иу	куы хастой		уæд	раздæр	минавæртгæ
	чындз -	куы хаст -ой		уæд раздæр	минавæр -тт -æ	
	чындз	=иу куы ₁ хæсс -ой		уæд раздæр	минавар -т -æ ₁	
	невеста	=ITER когда	уводить PST.TR.3PL	тогда	вначале	посланник PL NOM

барвызтаиккой	чызгмаэ	, чызджы	хæдзармаэ
ба- рвызт -аиккой	чызг -маэ	чыздж -ы	хæдзар -маэ
ба- æрвит -аиккой	чызг -маэ	чызг -ы	хæдзар -маэ
PV посылать CNTRF.3PL	девочка ALL	девочка GEN	дом ALL

Когда играли свадьбу, сначала отправляли сватов к невесте, в дом невесты.

16.3 Чызг	маэнаэ	...	маэн	уымаэ	фæнды	,	маэнаэ	ныр	куыд	
чызг	маэнаэ		маэн	уы	-маэ	фæнд	-ы	маэнаэ	ныр	куыд
чызг	маэнаэ		маэн	уый ₁	-маэ	фæнд	-ы	маэнаэ	ныр	куыд ₂
девочка	вот		я.GEN	DemDist	ALL	хотеть	PRS.3SG	вот	сейчас	как

ацæуынц	,	уæд	афтæ	наэ	уыди
а- цæу -ынц		уæд	афтæ	наэ	уыд -и
а- цæу -ынц ₁		уæд	афтæ	наэ	уыд -ис
PV идти PRS.3PL		тогда	так	NEG	быть PST.INTR.3SG

Девушка вот... мне за того хочется, как сейчас выходят, не так было.

16.4 Фæлаэ-иу	мад	æмаэ	фыд	,	хæстæджытæ	,	каэд	æй
фæлаэ =иу	мад	æмаэ	фыд		хæстæджы -т	-æ	каэд	=æй
фæлаэ =иу	мад	æмаэ	фыд		хæстæг	-т -æ ₁	каэд	=æй
но =ITER	мать	и	отец		близкий	PL NOM	если	=3SG.ENCL.GEN

зыдтаиккой	,	чи	йæ	куырда	,	уый
зыд -т -аиккой		чи	=йæ	куырда -т -а		уый
зон -т -аиккой		чи	=æй	кур -т -а		уый ₁
знать TR CNTRF.3PL		кто	=3SG.ENCL.GEN	просить TR	PST.TR.3SG	DemDist.NOM

,	æмаэ-иу	каэд	уыдон	фæндыди	,	мад	æмаэ	фыды
	æмаэ =иу	каэд	уыдон	фæндыд -и		мад	æмаэ	фыд -ы
	æмаэ =иу	каэд	уыдон	фæнд -ис		мад	æмаэ	фыд -ы
	и =ITER	если	DemDist.PL.NOM	хотеть	PST.INTR.3SG	мать	и	отец GEN
			они					и

,	уæд-иу	æй	радтой
	уæд =иу	=æй	рад -т -ой
	уæд =иу	=æй	ратт -т -ой
	тогда =ITER	=3SG.ENCL.GEN	дать TR PST.TR.3PL

Но тот, которого бы знали мать и отец, родственники, тот, кто сватался, и если они были согласны, мать и отец, они ее выдавали замуж.

16.5 Уыди-иу	афтæ	,	æмаэ-иу	чызджы	фæндон	,
уыд -и	- =иу	афтæ	æмаэ =иу	чыздж -ы	фæндон	
уыд -ис	=иу	афтæ	æмаэ =иу	чызг -ы	фæндон	
быть PST.INTR.3SG	=ITER	так	и =ITER	девочка GEN	желание	

наоборот	,	чызджы-иу	наэ	фæндыди	,	фæлаэ-иу
		чыздж -ы	- =иу	наэ	фæндыд -и	фæлаэ =иу
		чызг -ы	=иу	наэ	фæнд -ис	фæлаэ =иу
		девочка GEN	=ITER	NEG	хотеть	PST.INTR.3SG
					но =ITER	

æй	уæддæр	радтой	, æмæ-иу	йæ	цард
=æй	уæд =дæр	рад -т -ой	æмæ =иу	йæ=	цард
=æй	уæд =дæр	ратт -т -ой	æмæ =иу	йæ=	цард
=3SG.ENCL.GEN	тогда =PTCL	дать TR PST.TR.3PL	и =ITER	POSS.3SG=	жизнь

тынг хорз	рауади	, уый	тыххæй	æмæ
тынг хорз	ра- уад	-и	уый	тыххæй æмæ
тынг хорз	ра- уай	-ис	уый ₂	тыххæй ₁ æмæ
очень хороший	PV получаться	PST.INTR.3SG	DemDist.GEN	для и

хистæртæ	йæ	рæдийын	нæ	уагътой
хистæр -т -æ	=йæ	рæдий -ын	нæ	уагът -ой
хистæр -т -æ ₁	=æй	рæдий -ын	нæ	уадз -ой
старший PL NOM	=3SG.ENCL.GEN	ошибаться INF	NEG	разрешать PST.TR.3PL

Бывало так, что желание невесты, наоборот, девушка была не согласна, но ее все равно выдавали замуж, и жизнь у не устраивалась хорошо, потому что старшие не давали ей ошибиться.

16.6 Афтæмæй цардысты

афтæмæй	цард	-ысты
афтæмæй	цæр	-ысты
так	жить	PST.INTR.3PL
так		

Так и жили.

16.7 Ныртæккæ та	æндæр дуне	сси	, æндæр хъуыддаг
ныртæккæ =та	æндæр дуне	сс- -и	æндæр хъуыддаг
ныртæккæ =та	æндæр дуне	с- -ис	æндæр хъуыддаг
сейчас =же	другой мир, вселенная	PV PST.INTR.3SG	другой дело

сси	, æмæ мæнæ ацы	телевизортæ	чи сты
сс- -и	æмæ мæнæ ацы	телевизор -т -æ	чи сты
с- -ис	æмæ мæнæ ацы	телевизор -т -æ ₁	чи сты
PV PST.INTR.3SG	и вот DemProx	телевизор PL NOM	кто быть.PRS.3PL

гъе уыдон	фæсивæды	фехæлдтой	, æмæ абон
гъе уыдон	фæсивæд -ы	фе- хæлд -т -ой	æмæ абон
гъе уыдон	фæсивæд -ы	фæ- хал -т -ой	æмæ абон
ну DemDist.PL.NOM	молодежь GEN	PV ломать TR PST.TR.3PL	и сегодня
они			

фæууайынцæ	, райсом фæстæмæ æрыздæхынцæ	нæ
фæу- уай -ынцæ	райсом фæстæмæ æры- здæх	-ынцæ нæ=
фæ- уай -ынц ₂	райсом фæстæмæ æр- здæх	-ынц ₂ нæ=
PV скакать PRS.3PL	завтра обратно PV возвращаться PRS.3PL	POSS.1PL=

чызджытæ	дæр	, нæ	лæппутæ	дæр	афтæ
чызджы -тт -æ	=дæр	нæ=	лæппу -т -æ	=дæр	афтæ
чызг -т -æ ₁	=дæр	нæ=	лæппу -т -æ ₁	=дæр	афтæ
девочка PL NOM	=PTCL	POSS.1PL=	мальчик PL NOM	=PTCL	так
	FOC			FOC	

А сейчас настало другое время, иначе все делается, и эти телевизоры испортили молодежь, и сегодня они

